

בין רגולציה להלאמה

הרגולטורים במשק הרחיבו את סמכויותיהם עד כדי טשטוש הגבולות המוכרים

אמנון לורך
09:04, 17.12.12

"קניית שליטה על נקודות הפיקוד הבכירות של הכלכלה", כדי להקל על היבטים מסוימים של מדיניות השלטון, זוהי הגדרה מקובלת להלאמה. לעומת זאת, רגולציה מקובלת להגדיר כהגבלה או הכוונה של פעילות באמצעים מינהליים שונים. בשני המקרים טובת הציבור היא שעומדת לנגד עיני השלטון.

בשנים האחרונות חווה המשק עודף רגולציה עד כדי טשטוש הגבול בין הלאמה לרגולציה. הרגולטורים קובעים כללים, מסמיכים את עצמם לאכופ אותם ובסופו של יום אוכפים אותם כראות עיניהם. במילים אחרות, הם הפכו למחוקק, השופט והמוציא לפועל של המדיניות שקבע השלטון.

קיצונית ביותר היא הרגולציה בשוק הפיננסי שמובילה לשחיקה מוחלטת במהות הבעלות על גוף פיננסי. למעשה, מהות הבעלות על הבנקים כבר נשחקה באופן כמעט מוחלט, ותהליך דומה עתיד להתרחש בחברות הביטוח ובגופים המוסדיים.

הרגולטורים לא אחראים לתוצאות החלטותיהם

להבדיל מבעל השליטה בגוף פיננסי, שמסכן את כספו וחרד שמא מי ממנהליו יחרוג מהכללים, לרגולטור אין כל סיכון. לא כספו מושקע בגוף ולא אותו יעמידו לדין היה זה יחרוג מהכללים. אנומליה זו מעודדת יותר ויותר מעורבות של הרגולטורים בניהול הגופים הפיננסיים. הם קובעים את זהות הדירקטוריונים בבנקים, אף שאינם אחראים להחלטותיהם; הם מגדירים את טבלאות תוחלת החיים לחברות הביטוח, אך אינם אחראים לתוצאות החלטות שגויות שלהם; הם גם משפיעים באופן משמעותי על אופן ההשקעה של כספים, אף שלא מוטלת עליהם או על עובדיהם אחריות אישית כלשהי.

לאחרונה קבע בנק ישראל כי על הבנקים להגדיל שוב את הלימות ההון. בעקבות מהלך זה מי שהשקיע במניות בנק כשהלימות ההון שנדרשה על ידי הרגולטור היתה מחצית מזו של היום, לא יוכל לקבל דיבידנד על השקעתו. כך בנק ישראל, המניף את דגל השמירה על יציבות הבנקים, יעד ממלכתי ראוי, מבצע תחילתו של מהלך הלאמה וגורם לבנקים לחדול מלהיות חברה שייעודה העיקרי הוא רווח כלכלי.

אחרי בנק ישראל צועדים הממונה על שוק ההון, הרשות לניירות ערך, הממונה על הגבלים עסקיים ורגולטורים נוספים. כתוצאה מכך, אפילו הוצאת רישיון עסק או היתר בנייה הפכו לכלי לביצוע רצון השלטון והטלת "מטלה ציבורית" על היזם המקבל היתר בנייה הפכה לשגורה ורגילה. ומיהו היזם שיכול להתקומם נגד השלטון?

השלטון מפעיל רבים מהגופים הפיננסיים למטרותיו, כמו למשל המלחמה בהלבנת הון והמלחמה בטרור. על הבנקים מוטלת הדרישה לעקוב אחרי תנועות הון הנחשד כלא ממוסד או ככספי טרור, אף שמטלה זו אינה אחת ממטרותיו של הבנק אלא פעילות ממלכתית. אי-ביצוע פעולה זו כמאות גורר אחריו קנסות המוטלים על הבנקים וביום מן הימים עלול אף להוביל להעמדה לדין פלילי. הגופים הפיננסיים מחויבים גם לגבות מס מרווחי לקוחותיהם ולהעבירו לרשויות המס, וגם כאן אי-ביצוע המטלה יגרור אחריו קנסות ואולי העמדה לדין פלילי. כל אלו סממנים ברורים של הלאמה, לא רגולציה.

לא לדווח ולפקח על כל דבר

טשטוש הגבול בין הפעלת הגופים הרגולטוריים למטרות השלטון, לבין רגולציה שמטרתה הגבלת כוח ופיקוח מסוכן מאוד לקיום זכויות היסוד בישראל. חוקי היסוד: חופש העיסוק וכבוד האדם וחירותו, המגנים על חופש עיסוק מוחלט ואי-הגבלת זכות הקניין, מאבדים את חדותם ואיתם גם אובדות זכויות מזכויות האזרח. משעה שהמפקחים נטלו לעצמם חירות כה רחבה בפרשנות סמכויותיהם, הפכו הם ושולחיהם, רשויות השלטון, את הגופים המפוקחים למולאמים במידה כזו או אחרת.

נכון יהיה שהרגולטורים ישנו גישה, יצמצמו את סמכויותיהם, יתמקדו בנושאים פרטניים ויחדלו מפיקוח ודיווח על כל דבר. התייעלות זאת בעיקר תקל על הציבור. אם הרגולטורים לא יגבילו את סמכויותיהם, ראוי שתבוטל ההגנה הניתנת להם ולשלטון בדיון, והם ידרשו לקחת אחריות על הנחיותיהם והחלטותיהם, אם אלו יסתברו כשגויים או מוטעים.
הכותב הוא עורך דין במשרד יגאל ארנון ושות'.